

Vaikeasti työllistyvien tukeminen

Eveliina Pöyhönen

Keitä ovat vaikeasti työllistyvät henkilöt?

- Ei yhtenäistä määritelmää
  - voi tarkoittaa pitkäaikaistyöttömiä, vammaisia, osatyökykyisiä tai pitkäaikaissairaita henkilöitä, rikosseuraamukseen tuomittuja, asunnottomia, maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä, kotona pitkään lasten kanssa olleita, omaishoitajia, nuoria, vähän koulutettuja, ikääntyneitä työnhakijoita jne.
- Kuntoutussäätiön tutkimus (2012): Vaikeasti työllistyvät ovat vajaakuntoisia ja maahanmuuttajia
  - kantaväestöstä vaikeasti työllistyviä ovat iäkkäät ja huonokuntoiset, maahanmuuttajista nuoret ja terveet
- Helmikuun lopussa 2015 yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 102 500
  - 16 300 enemmän kuin vuotta aikaisemmin
  - pitkäaikaistyöttömistä miehiä 60 300 ja naisia 42 200
  - yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömistä oli 45 700, mikä on 8 500 enemmän kuin vuosi sitten
- Suomessa oli vuonna 2011 lähes 260 500 työkyvyttömyyseläkeläistä
  - työkyvyttömyyseläkkeelle jää joka vuosi noin 25 000 henkilöä
  - tavallisimmat syyt työkyvyttömyyteen ovat tuki- ja liikuntaelinten sairaudet sekä mielenterveyden häiriöt

Mitä tukea vaikeasti työllistyvät henkilöt tarvitsevat?

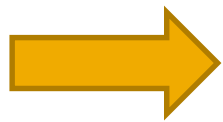
- Tukea työn löytämiseen
- Tukea työhön pääsyyn
- Tukea työssä pysymiseen
- Osaamisen kehittämistä
- Itsetunnon vahvistamista
- Tukea elämänhallintaan
- Terveystilan ja/tai sosiaalisen tilanteen parantamista
- Kuntoutusta (ammatillinen, lääkinnällinen, sosiaalinen)
- Tukea asumiseen, toimeentuloon, työn ja sosiaaliturvan yhteensovittamiseen, liikkumiseen, etuuksien ja palveluiden hakemiseen ja käyttöön
- Yms.

Usein monialaisen tuen tarve

Mitä vaikeasti työllistyvien henkilöiden tukeminen edellyttää?

- Yksilöllisempää ja räätälöidympeä tukea kuin helpommin työllistettävät
- Monialaista yhteistyötä eri ammattilaisten kesken
- Omatyöntekijää/palvelukoordinaattoria
- Asiakkaan aitoa kuulemista ja osallistamista oman elämänsä parhaana kokemusasiantuntijana
- Mahdollisesti yhtä aikaa järjestettäviä palveluja ja eri etuuksien yhteensovittamista

Resursseja

Lainsäädäntöä

- Laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista
  - palkkatuki, kokeilu, valmennus, työolosuhteiden järjestelytuki, jne.
- Laki työllistymistä edistävistä monialaisesta yhteispalvelusta
- Sosiaalihuoltolaki
- Terveystieteidenhuoltolaki
  - työttömien terveydenhuollon järjestäminen
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta
  - aktivointisuunnittelu, kuntouttava työtoiminta
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta
  - kehitysvammaisten työtoiminta ja työhönvalmennus
- Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista
  - ammatillinen kuntoutus
- Laki sosiaalisista yrityksistä
- Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (laki voimaan 1.1.2015)

- Yhteistoimintamalli, jossa TE-toimisto, kunta ja Kansaneläkelaitos yhdessä arvioivat työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työllistymisprosessin etenemisestä ja seurannasta
- Tavoitteena on edistää työttömien työllistymistä tarjoamalla heille heidän palvelutarpeensa mukaisia julkisia työvoimapalveluja sekä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja
- Yhteispalvelun oltava toiminnassa 1.1.2016

Monialainen yhteispalvelu

Toimijat

Työtön henkilö

- monialaisen tuen tarve + 300 pv työmarkkinatukea tai 12 kk tai 6 kk yhtäjaksoinen työttömyys

TE-hallinto

- julkiset työvoimapalvelut

KUNTA

- sosiaali- ja terveystyöpalvelut

KELA

- kuntoutuspalvelut

Ammatillinen osaaminen
Sosiaalinen tilanne
Terveystila
Työ- ja toimintakyky

Kartoitusjakso 3 kk

Monialainen
työllistymissuunnitelma

Työttömän tarpeenmukaiset
palvelut

Seuranta

Uusi sosiaalihuoltolaki (voimaan 1.4.2015)

Lain tarkoituksena on:

- edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta
- vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta
- turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet
- edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa
- parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä

Sosiaalihuoltolaki painottaa

- Asiakkaan edun huomioimista
- Asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun
- Hyvinvoinnin edistämistä
  - neuvonta ja ohjaus
  - rakenteellinen sosiaalityö
- Erityistä tukea tarvitsevia asiakkaita
  - henkilö, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään
- Monialaista yhteistyötä

Sosiaalihuoltolaki: Tehokas asiakasprosessi

- Tavoitteena nopeuttaa asiakkaan ohjautumista tarvittaviin palveluihin ja lyhentää asiakkuuksien kestoja
- Asiakasprosessia koskevia säännöksiä ovat
  - ohjaus ja neuvonta
  - yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi: ilmoitusvelvollisuus mm. työ- ja elinkeinoviranomaisella, opetustoimella, terveydenhuollolla, poliisilla ja Kelalla
  - palvelutarpeen arviointi: tilapäinen, määräaikainen tai pitkäaikainen tuen tarve
  - omatyöntekijä
  - monialainen yhteistyö
  - asiakassuunnitelma
  - läheisverkoston kartoittaminen
  - ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta

Sosiaalihuoltolaki: Palvelutarpeen arvio

- Palvelutarpeen arvio on tehtävä **viipymättä**, mutta viimeistään 7. päivänä yhteydenotosta, jos henkilö
  - on yli 75-vuotias, saa vammaisetuuksista annetun lain mukaista ylintä hoitotukea tai on erityistä tukea tarvitseva lapsi
- Arvio tehdään kirjallisesti ja sen tulee sisältää
  - yhteenvedon asiakkaan tilanteesta ja sosiaalipalvelujen ja tuen tarpeesta
  - sosiaalihuollon ammattihenkilöstön johtopäätökset
  - asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan
  - asiakkaan ja työntekijän arvion omatyöntekijän tarpeesta
- Asiakkaalle selvitettävä hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamiseksi ja niiden vaikutukset
- Palvelutarpeen arvioinnissa on käytettävä riittävästi asiantuntemusta ja osaamista => laki velvoittaa muita viranomaisia osallistumaan työntekijän pyynnöstä
- Erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnin tekee sosiaalityöntekijä

Sosiaalihuoltolaki: Asiakassuunnitelma

- Palvelutarvearviota täydennetään asiakassuunnitelmalla, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Arvio toimii asiakassuunnitelman pohjana.
- Asiakassuunnitelmassa on mm.
  - asiakkaan arvio ja ammatillinen arvio tuen tarpeesta sekä tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä
  - tavoitteet ja asiakkaan vahvuudet
  - arvio asiakkuuden kestosta
  - tiedot ja vastuunjako eri alojen yhteistyötahojen kesken
  - tieto siitä, kuinka usein asiakas tapaa omatyöntekijää
  - suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointia koskevat tiedot

Sosiaalihuoltolaki: Sosiaalipalvelut

- Palveluiden järjestäminen perustuu asiakkaan tuen tarpeeseen
- Palvelut: sosiaalityö, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus, perhetyö, kotipalvelu, kotihoito, asumispalvelut, laitospalvelut, liikkumista tukevat palvelut, kasvatus- ja perheneuvonta, mielenterveystyö, päihdetyö, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, muut sosiaalipalvelut, sosiaalipäivystys
  - kunnallisina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös mm. kehitysvammaisten erityishuollosta, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevälle henkilölle, sosiaalisen luoton myöntämisestä kunnan asukkaille ja kuntouttavasta työtoiminnasta

Sosiaalihuoltolaki: Sosiaalinen kuntoutus

- Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu:
  - 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;
  - 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;
  - 3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;
  - 4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin;
  - 5) muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet.
- Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.

Sosiaalihuoltolaki: Omatyöntekijä

- Sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä
- Omatyöntekijällä oltava sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa tarkoitettu kelpoisuus
  - erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan omatyöntekijällä tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevällä työntekijällä on oltava em. lain mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus
- Omatyöntekijän rooli vaihtelee asiakkaan tarpeiden mukaisesti
- Omatyöntekijä tekee pääsääntöisesti asiakassuunnitelman

Nuorisopalvelutakuu

- Nuorisotakuuta tehostetaan vahvistamalla nuorten sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta
- **Nuorisopalvelutakuu = moniammatillinen palvelutarpeen arviointi + omatyöntekijä + kohdennettu sosiaalinen kuntoutus + muut tarvittavat palvelut yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa**
- Tavoitteena on varmistaa, että kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat nuoret hyötyvät nuorisotakuusta eivätkä jää ilman tarvittavaa tukea

Kuntouttava työtoiminta

- Kuntouttava sosiaalipalvelu pitkään työttömänä olleille työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saaville henkilöille
  - kuntouttavaan työtoimintaan sovelletaan sosiaalihuollon lainsäädäntöä, mm. lakia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista
- Työttömyysturvalain mukainen työllistymistä edistävä palvelu
  - säätelee mm. oikeutta työttömyysetuuteen ja poissaoloja
- 1.1.2015 lainmuutos kohdentaa kuntouttavan työtoiminnan entistä selkeämmin niille työttömille, jotka eivät työ- ja toimintakykynsä rajoitusten vuoksi voi osallistua työhön tai julkisiin työvoimapalveluihin
- 1.7.2015 lainmuutos vähentää viikottaisen enimmäiskeston viidestä neljään päivään

Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta

- Tarkoitetaan erityisien työhön sijoittumista edistävien kuntoutus- ja muiden tukitoimien järjestämistä työhallinnon palvelujen ja toimenpiteiden lisäksi
- Voidaan toteuttaa myös työsuhteisena työnä (entinen suojatyö)
- Asiakkaiden/työntekijöiden työllistymisvaikeuksien taustalla useimmiten mielenterveysongelma
  - myös kehitysvammaisuutta, päihdeongelmaa tai sosiaalisia ongelmia
- Asiakkaiden/työntekijöiden toimeentulon lähteenä useimmiten kuntoutusraha tai työttömyysetuus, myös palkka
- STM:n selvityksen (2013) mukaan palvelulla harvoin tavoitellaan etenemistä TE-toimiston palveluihin, ammatillisen kuntoutuksen palveluihin tai koulutukseen
- Käyttö vähentynyt jatkuvasti

Vammaisten henkilöiden työtoiminta

- Tavoitteena toimintakyvyn ylläpitäminen ja sitä edistävä toiminta
- Työkyvyttömille henkilöille, joiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin
- Asiakkaiden työllistymisvaikeuksien taustalla useimmiten mielenterveysongelma tai kehitysvammaisuus
- STM:n selvityksen (2013) mukaan palvelusta ei juurikaan siirrytä muualle

Kehitysvammaisten työtoiminta ja työhönvalmennus

- Osa erityishuoltoa, johon kuuluvat mm. terveydenhuolto, kuntoutus, valmennus sekä yksilöllinen hoito ja muu huolenpito
- Työtoiminnan ja työhönvalmennuksen tavoitteena toimintakyvyn ylläpito ja mielekkään tekemisen tarjoaminen
- STM:n selvityksen (2013) mukaan palvelusta ei juurikaan siirrytä muualle

TEOS-työryhmä

- Tehtävänä oli selvittää niitä sosiaalihuollon säädöksiä, joilla tuetaan vaikeasti työllistyviä henkilöitä
- Luovutti loppuraporttinsa ministeri Huoviselle 23.10.2014
  - loppuraportti sisältää luonnoksen hallituksen esitykseksi
  - työryhmä oli esityksessään yksimielinen (Kuntaliitolta täydentävä lausuma)
- Uusi lainsäädäntö mahdollisesti voimaan vuoden 2017 alussa
- Raportti ja sitä koskeva lausuntoyhteenveto löytyvät STM:n sivuilta

Työryhmän esitykset I

- Korvattaisiin laki kuntouttavasta työtoiminnasta sekä vammaisten työllistymistä tukevaa toimintaa, työtoimintaa, työhönvalmennusta sekä päivätoimintaa koskevat osiot uudella erityislailla
- Laki sisältäisi sekä tuen työelämään menemiseen että muuhun osallisuuteen, jos työllistyminen avoimilla työmarkkinoilla ei ole mahdollista
- Luovuttaisiin erillisistä palveluista vammaisille ja vammattomille henkilöille sekä työttömyyden kestoon liittyvistä edellytyksistä päästä palveluihin

Työryhmän esitykset II

- Sosiaalihuolto tukisi yksilöllisen palvelutarpeen perusteella niitä työttömiä henkilöitä, jonka toimintakyvyn arvioidaan alentuneen vamman, sairauden, elämänhallinnan ongelmien, pitkittyneen työttömyyden tai vaikean sosiaalisen tilanteen vuoksi ja jolla tästä johtuen on merkittäviä vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille
- Sosiaalihuollon vaikeasti työllistetyille tarjottavat palvelut keskittyisivät sosiaaliseen kuntoutukseen
  - työelämävalmiuksia edistävä sosiaalinen kuntoutus
  - osallisuutta edistävä sosiaalinen kuntoutus

Muuta

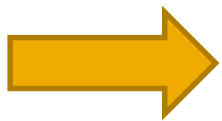
- Osatyökykyiset työssä –ohjelma (2013-2015)
  - sisältää kaksi kokonaisuutta: osatyökykyisten työssä jatkamista ja työllistymistä edistävä toimintakonsepti sekä osatyökykyisten työllistymistä helpottavat lainsäädännölliset muutokset
- Osallistavan sosiaaliturvan työryhmä
  - työttömille tarkoitetulle matalan kynnyksen toiminnalle ja ohjatulle ryhmätoiminnalle on tarvetta
- STM:n selvitys monialaisesta kuntoutuksesta
  - vuosina 2014-2015 toimeksiantosopimuksin ammatillista, lääkinnällistä ja sosiaalista kuntoutusta arvioivien osaselvitysten avulla
  - tilannekatsaus ilmestynyt maaliskuussa 2015
- Työpankkikokeilu

ESR 2014-2020: Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta, valtakunnallinen ohjelma

Toimenpidekokonaisuudet:

1. Heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien sosiaalisen osallisuuden tukeminen
2. Nuorten hyvinvoinnin ja aktiivisen osallisuuden tuki
3. Syrjintää ja huono-osaisuutta kokevien väestöryhmien sosiaalisen osallisuuden tukeminen

Tavoitteena työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen

Koordinaatiohanke: www.thl.fi/sokra